I sag 12/76

angående en anmodning, som i henhold til artikel 1 i protokollen af 3. juni 1971 om Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, er indgivet til Domstolen af Oberlandesgericht Frankfurt/Main for i den sag, som verserer for den nævnte ret mellem

INDUSTRIE TESSILI ITALIANA COMO, med sæde i Como (Italien),

og

DUNLOP AG, med sæde i Hanau/Main (Forbundsrepublikken Tyskland),

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af udtrykket »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« i artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af: præsidenten R. Lecourt, afdelingsformændende H. Kutscher og A. O'Keeffe, dommerne A. M. Donner, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart og F. Capotorti,

generaladvokat: H. Mayras
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Sagsfremstilling

Sagens faktiske omstændigheder, retsforhandlingernes forløb og de indlæg, der er indgivet i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuld-

byrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, kan sammenfattes således:

I — De faktiske omstændigheder og de skriftlige forhandlinger

Selskabet Dunlop AG (herefter: Dunlop), der har sæde i Hanau, afgav ved brev af 29. april 1971 efter afslutningen af forhandlinger, der blev ført af en af selskabets ansatte i Como hos selskabet Industrie Tessili Italiana Como (herefter: Tessili), og efter at have modtaget flere prøver, bestilling på 310 dameskidragter hos Tessili.

Dunlop's brev var påtrykt selskabets købsbetingelser, der bl.a. indeholdt følgende bestemmelse:

»Værneting: retten i Hanau/Main er kompetent til at afgøre tvister, som måtte opstå i anledning af nærværende kontrakt.«

Tessili fremstillede de bestilte skidragter og afsendte disse den 31. juli 1971 til Dunlop gennem en af dette selskab anvist fragtfører. Dunlop modtog varerne den 18. august 1971.

Ligeledes den 31. juni 1971 udstedte Tessili en faktura, som Dunlop modtog den 3. august 1971.

På bagsiden af denne faktura var Tessili's almindelige salgsbetingelser aftrykt. Disse indeholdt bl.a. følgende bestemmelse:

»Retten i Como er kompetent til at afgøre enhver eventuel tvist, idet køberen fraskriver sig retten til at påberåbe sig enhver anden rets kompetence selv i tilfælde af konnekse krav«.

Da Dunlop anså de af Tessili fremstillede skidragter for mangelfulde, anlagde selskabet efter en omfattende brevveksling med Tessili den 28. juni 1973 sag ved Landesgericht Hanau, afdelingen for handelssager, med påstand om kontraktens ophævelse.

For Landesgericht Hanau gjorde Tessili gældende, at tyske domstole var inkompetente og navnlig, at Landesgericht var stedlig inkompetent. Dunlop derimod påstod, at Landesgericht Hanau var kompetent.

Ved mellemdom af 10. maj 1974 forkastede Landesgericht Hanau kompetenceindsigelsen.

Den 22. juli 1974 ankede Tessili denne afgørelse til Oberlandesgericht Frankfurt/Main.

Da Dunlop har påberåbt sig artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, hvorefter en person, der har bopæl på en af de kontraherende staters område, i sager om kontraktsforhold kan sagsøges i en anden kontraherende stat ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes, var Oberlandesgericht's 21. civile afdeling af den opfattelse, at sagen i medfør af artikel 2, nr. 2 og artikel 3, stk. 2 i protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 burde forelægges Domstolen. Ved kendelse af 14. januar 1976 besluttede retten at udsætte sagen, indtil Domstolen præjudicielt havde udtalt sig om fortolkningen af begrebet »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« i konventionens artikel 5, nr. 1.

Den af Oberlandesgericht Frankfurt/Main afsagte kendelse er registreret på Domstolens justitskontor den 13. februar 1976.

I henhold til artikel 5, stk. 1 i protokollen af 3. juni 1971, jf. artikel 20 i statutten for EØF-Domstolen, er skriftlige indlæg indgivet den 15. april 1976 af Kommissionen for De europæiske Fælles-

skaber den 21. april af selskabet Tessili, den 28. april af regeringen for Forbundsrepublikken Tyskland og af selskabet Dunlop, den 20. maj af regeringen for Det forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland.

Spørgsmålet, om de medlemsstater, der ikke deltager i konventionen af 27. september 1968, er berettiget til at indgive skriftlige indlæg, er over for Domstolen blevet besvaret bekræftende af selskaberne Tessili og Dunlop, af regeringerne for kongeriget Belgien, kongeriget Danmark, Forbundsrepublikken Tyskland, Irland, kongeriget Nederlandene og Det forenede kongerige Storbritannien og Nordirland samt af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, medens regeringen for Den franske Republik har besvaret spørgsmålet benægtende under henvisning til navnlig artiklerne 4, stk. 4 og 5 i protokollen af 31. juni 1971.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

II — Skriftlige indlæg indgivet til Domstolen

Selskabet Tessili, der er appellant, er af den opfattelse, at formålet med konventionen af 27. september 1968 i betragtning af den allerede stedfundne eller tilstræbte intensivering af den internationale samhandel, navnlig inden for Det europæiske Fællesskab, er at fastlægge ensartede kompetenceregler, som skal anvendes på tvister i den internationale samhandel, og som for fremtiden kan sikre, at ensartede situationer behandles på samme måde. Konventionens artikel 5, nr. 1 tillægger retten på opfyldelsesstedet kompetence i international henseende; under hensyn til den ensartetgørelse, der er konventionens formål, forudsætter denne bestemmelse anerkendelsen af en ensartet domstolskompetence, der på forhånd er fastlagt for hvert enkelt privatretligt kontraktforhold af international karakter både for så vidt angår den opfyldelse, der oprindeligt er forudset i kontrakten, og den eventuelle »baglæns afvikling« navnlig i tilfælde af mangler ved salgsgenstanden.

Heraf følger det, at i mangel af modstående værnetingsaftaler, jf. konventionens artikel 17, skal samtlige sælgerens forpligtelser opfyldes ved sælgerens sæde.

Det stillede spørgsmål bør således besvares derhen, at for samtlige de forpligtelser, kontrakten pålægger sælgeren i internationale købeaftaler, er »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« i artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 sælgernes bopæl henholdsvis forretningssted.

Selskabet Dunlop, der er indstævnte, gør gældende, at begrebet »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« enten må fortolkes ensartet på grundlag af retssammenligning eller på grundlag af international privatretlige principper, især efter den anvendelige, materielle lov.

a) Den første opfattelse fremmer utvivlsomt den europæiske rets enhed. Men den vil gøre det nødvendigt for domstolene udover det snævre procesretlige område, der er genstanden for konventionen af 27. september 1968, også at skabe en europæisk obligationsret. På denne måde kunne der gennem en retspraksis vedrørende processuelle spørgsmål udvikle sig en obligationsret på europæisk plan; resultatet af en sådan »enhed« vil ikke være den ønskede forenkling, men derimod en langt større kompleksitet i de gældende regler i Fællesskabet.

I alle tilfælde er den fuldstændige enhed allerede udelukket, hvad særligt angår konventionens artikel 5, nr. 1 ved artikel 1 angående Luxembourg i den protokol, der er bilagt konventionen af 27. september 1968.

Fællesskabsrettens enhed vil efter denne opfattelse ikke blot ikke blive nået, men de nationale lovgivninger, der kender begrebet opfyldelsessted, måtte formindske enhedsgraden: begrebet opfyldelsessted vil fuldstændig ændre betydning efter sagens omstændigheder.

b) Hensynet til retssikkerheden taler for, at begrebet opfyldelsessted fortolkes efter de i hvert tilfælde anvendelige nationale lovkonfliktregler og efter den hertil svarende materielle ret. På denne måde undgås det at det samme retlige begreb får forskellige meninger. Den ensartede fortolkning af begrebet opfyldelsessted i den i hvert tilfælde anvendelige nationale materielle rets forstand, vil ganske vist kunne føre til forskellige resultater; en sådan fortolkning vil imidlertid ikke indebære væsentlige ulemper for nogen af parterne. Samtlige i konventionen deltagende staters retssystemer indeholder et system af kollisionsnormer, som opfylder de sædvanlige tvisters behov, og som de to parter i en tvist på tilstrækkelig måde kan indrette sig på.

c) Selv om Domstolen skulle antage, at begrebet opfyldelsessted ikke skal bestemmes ud fra de nationale kollisionsnormers principper og den materielle nationale ret, men ud fra en ensartet »europæisk« ret, behøver Domstolen ikke nødvendigvis lægge den opfattelse til grund, hvorefter opfyldelsesstedet for en forpligtelse, der påhviler sælgeren, er dennes bopæl. En så klar ligestilling af opfyldelsesstedet med debitors bopæl gør konventionens artikel 5, nr. 1 indholdsløs: kompetencen for retten på debitors bopæl følger allerede af konventionens artikel 2.

Det ville føre til urimelige og uantagelige løsninger, om det i almindelighed ved købekontrakter var sælgerens bopæl, der skulle være opfyldelsessted. Den ønskelige ensartede fortolkning af begrebet opfyldelsessted vil ikke blive tilgodeset i det omfang, hvor denne antagelse a priori kun angår købekontrakter. I øvrigt vil et ikke ringe antal købere være betragtelig forfordelt: i international handel bliver varerne ikke altid leveret fob (free on board); i mange tilfælde leverer sælgerne deres varer på køberens bopæl, idet de også bærer risikoen under transporten. Der er ingen grund til i sådanne tilfælde at betragte sælgerens bopæl som opfyldelsesstedet.

Når alt kommer til alt, er det kun det sted, hvor ydelsen faktisk er præsteret, der kan betragtes som opfyldelsessted; dette sted bør bestemmes under hensyn til det enkelte tilfældes omstændigheder, herunder det enkelte skyldforholds karakter. Aftaler mellem parterne, som afviger herfra, kan kun tillades, såfremt de opfylder de formelle betingelser i konventionens artikel 17.

For sælgernes forpligtelse til at levere mangelfri ydelse har denne løsning den hensigtsmæssige følge, at denne forpligtelse kan kræves opfyldt på det sted, hvor den efter omstændighederne mangelfulde salgsgenstand befinder sig. Det er på dette sted, eventuelle mangler lettest kan undersøges og i givet fald afhjælpes.

Det forekommer derfor rimeligt, at opfyldelsesstedet for forpligtelser, der skyldes mangelfuld ydelse, er det sted, hvor den mangelfulde vare befinder sig.

Regeringen for Forbundsrepublikken Tyskland ser gerne, at Domstolen giver begrebet retten på opfyldelsesstedet i konventionens artikel 5, nr. 1 en fortolkning, der er uafhængig af den i hvert enkelt tilfælde anvendelige nationale lov. I denne henseende støder man imidlertid på visse vanskeligheder: begrebet »opfyldelsessted« har et forskelligt indhold i medlemsstaterne, idet den internationale privatret og den i hvert tilfælde anvendelige materielle lov endnu ikke er harmoniseret. Forbundsregeringen anser det ligeledes som foreneligt med den givne retsstilling, om Domstolen tyr til den relevante nationale ret ved fortolkningen. Konventionens artikel 5, nr. 1 bør dog fortolkes således, at der kun er ét opfyldelsessted for en og samme part i skyldforholdet.

a) Efter en sproglig fortolkning af konventionens artikel 5, nr. 1 må udtrykket »forpligtelse« i denne bestemmelse forstås som den hovedforpligtelse og de biforpligtelser, der påhviler parterne. Det er imidlertid ligeledes muligt ved bestemmelsen af opfyldelsesstedets værneting at fastlægge dette for hver enkelt hoved- og biforpligtelse, f.eks. i det foreliggende tilfælde for pligten til rigtig ydelse. Efter den løsning, forbundsregeringen i sidste ende helst så fremmet, burde det sted, på hvilket en part kunne sagsøges til opfyldelse af sine kontraktmæssige forpligtelser, være det sted, hvor disse forpligtelser skal opfyldes. Denne løsning forudsætter imidlertid, at fortolkningen af konventionens artikel 5, nr. 1 ikke afhænger af, hvorvidt den på kontrakten anvendelige materielle ret skelner mellem de forskellige af kontrakten følgende forpligtelser og fastsætter et særligt opfyldelsessted for hver enkel forpligtelse; den forudsætter derimod, at der efter konventionen findes et ensartet begreb om opfyldelsesstedets værneting, der kan udledes direkte af konventionen.

b) Det opfyldelsessted, der omhandles i den internationale procesretlige bestemmelse i artikel 5, nr. 1, kunne bestemmes efter den materielle ret ved den ret, sagen er indbragt for. Efter denne metode måtte retten først afgøre, hvilken materiel ret der er anvendelig; dette udledes af den internationale privatret ved den ret, sagen er indbragt for. Den internationale privatret kan henvise til rettens egen materielle ret, men også til en anden stats materielle ret. Imidlertid indeholder den internationale privatret ikke nødvendigvis konkrete regler om den anvendelige lov, som derimod meget ofte kun ville kunne fastlægges på grundlag af grundsætningen, der er udviklet i retspraksis og i teorien. I så tilfælde kan den anvendelige lov være bestemt efter retsforholdets tyngdepunkt.

Imidlertid er den materielle ret i konventionsstaterne stærkt forskellig med hensyn til opfyldelsesstedet. Så længe skyldforhold ikke er undergivet en ensartet retsordning eller ensartede kollissionsnormer, vil hver stats internationale privatret og materielle ret efter denne metode være afgørende for, hvor opfyldelsesstedet for en international kontrakt er beliggende. Det i medfør af den materielle ret fastlagte opfyldelsessted ville ligeledes være opfyldelsesstedet i den betydning, der forudsættes i konventionens artikel 5, stk. 1, og således være bestemmende for domstolenes internationale kompetence.

Fordelen ved denne fortolkning er, at det i det mindste teoretisk er muligt at bestemme opfyldelsesstedet på grundlag af én stats materielle ret. Imidlertid vil bestemmelsen af det sted, hvor forpligtelsen er opfyldt eller skal opfyldes, være forskellig efter de enkelte nationale retsordener. Retterne vil ved bestemmelsen af kompetencen efter konventionens artikel 5, nr. 1 være henvist til vanskelige undersøgelser af egen international privatret og muligvis af en fremmed materiel ret. Endvidere kunne opfyldelsesstedet blive bestemt forskelligt alt efter, om sagen først indbringes for domstolene i den ene eller den anden stat. Muligheden for en negativ kompetencekonflikt synes heller ikke udelukket.

I det foreliggende tilfælde måtte sagen om kontraktens ophævelse, såfremt tysk obligationsret skulle anvendes, indbringes på det sted, hvor varen befinder sig, medens opfyldelsesstedet befinder sig i Italien.

c) Under hensyn til konventionens målsætning er det nærliggende at opfatte værnetinget på ensartet måde for samtlige konventionsstater.

De mange begreber, som konventionen anvender, og som har et forskelligt indhold i de forskellige nationale retsordener, kunne bestemmes efter domsstatens ret, men man kan også tænke sig en ensartet fortolkning af selve konventionen. En sådan ensartet fortolkning støder imidlertid på vanskeligheder: den materielle ret i Fællesskabets stater er meget forskellig. En ensartet fortolkning af de af kon-

ventionen benyttede begreber vil ofte kun være mulig i det omfang, man foretager en retssammenlignende undersøgelse af gældende ret i de kontraherende stater. Domstolen måtte delvis på fællesskabsplan fastlægge indholdet af visse begreber uden at støtte sig til en for de kontraherende stater bindende overenskomst eller til fællesskabsretten. En ensartet fortolkning af de begreber, konventionen benytter, ville have en væsentlig integrationspolitisk betydning; den vil fremme tendensen mod at skabe en delvis enhed af international procesret på grundlag af traktaten.

I den foreliggende sag bør opfyldelsesstedet fortolkes på ensartet måde, således at begrebet gøres uafhængigt af den materielle ret og udelukkende bestemmes af den kompetencetildelende funktion. Herved kunne man tage udgangspunkt i den hovedydelse, der i hvert tilfælde påhviler en af parterne, eller til den pågældende forpligtelses tyngdepunkt. På denne måde vil man have valgt en metode, der svarer til den, der allerede benyttes i international privatret for at løse spørgsmålet, om hvilken lov der skal anvendes på bestemmelsen af begrebet »opfyldelsessted«. En sådan ensartet fortolkning vil blive lettere ved en ensartet fortolkning af begrebet opfyldelsessted for hvert enkelt aftalepart.

Ved en sådan fortolkning må det dog bemærkes, at det materielretlige begreb opfyldelsesstedet i visse tilfælde ikke stemmer overens med det procesretlige.

Regeringen for Det forenede Kongerige bemærker, at protokollen af 3. juni 1971, ligesom EØF-traktatens artikel 177, har til formål at nå frem til en ensartet anvendelse af traktaterne på de retlige eller faktiske spørgsmål, der kan opstå for de nationale retter, men ikke at harmonisere den materielle ret i medlemsstaterne, som traktatens bestemmelser finder anvendelse på; i forbindelse med konventionen af 27. september 1968 må man ligesom ved EØF-traktaten klart sondre mellem den almene fortolkning, der falder ind under Domstolens kompetence, og den anvendelse i bestemte, konkrete situationer, der henhører under de nationale retter. Overholdes denne sondring ikke klart, trues medlemsstaternes materielle ret af alvorlige forstyrrelser.

Hvis Domstolen skulle besvare spørgsmålet, om hvor opfyldelsesstedet for en forpligtelse lå på grundlag af de faktiske omstændigheder i hovedsagen, måtte den rent praktisk behandle dette spørgsmål som et spørgsmål i den materielle kontraktsret, der som sådan skulle anvendes i samtlige medlemsstater. Selv om Domstolens afgørelse kun har til formål at fastlægge domstolskompetencen i medfør af konventionen, er grundlaget for denne kompetence nemlig i henhold til konventionens artikel 5, nr. 1 en mellem kontraktparterne aftalt opfyldelsesforpligtelse. Da de nationale lovgivninger for tiden er indbyrdes forskellige med hensyn til spørgsmålet om, hvor opfyldelsen skal ske, vil Domstolens afgørelse medføre en ændring af retten i enkelte og måske samtlige medlemsstater; Domstolens afgørelse ville have følger for samtlige aspekter af opfyldelsen af visse kontrakttyper, endog for andre retlige spørgsmål, der direkte eller indirekte har forbindelse med opfyldelsen.

Endvidere vil spørgsmålet om, hvor opfyldelsen skal finde sted, kræve en særskilt besvarelse for hvert enkelt type af kontraktsforhold og må i hvert tilfælde sluttelig forelægges Domstolen. Følgen vil være en alvorlig retsusikkerhed.

I nærværende sag bør Domstolen begrænse sig til at fastlægge den metode, der vil gøre det muligt for de nationale retter selv at finde en passende løsning i de sager, de skal påkende. Det tilkommer de nationale retter at afgøre, hvilke af de forpligtelser, der følger af kontrakten, der er de væsentligste, hvilke forpligtelser, der er genstand for tvisten, og hvor de pågældende forpligtelser skal opfyldes. De nationale retter skal ved bestemmelsen af den på kontrakten anvendelige lov

anvende deres egen nationale ret, herunder de internationale privatrelige regler, der er en bestanddel af national ret. Ved på kontrakten at anvende den lov, der således er fastlagt, skal de nationale domstole bestemme arten af de forpligtelser, der følger af kontrakten, samt det sted, hvor disse forpligtelser skal opfyldes. Drejer det sig om en købekontrakt vedrørende løsøre og angår tvisten for den nationale ret sælgerens misligholdelse af pligten til at levere kontraktmæssige varer, bør denne forpligtelses opfyldelsessted bero på de regler, der er bestemmende for leveringsstedet ved salg af løsøre, således som disse fremgår af den på kontrakten anvendelige lov.

En ensartet fortolkning af konventionens artikel 5, nr. 1 og en hensyntagen til den nationale rets bestemmelse af opfyldelsesstedet alene som led i en retssamenlignende undersøgelse forud for en ensartet fællesskabsregel vil have uhensigtsmæssige virkninger. Ganske vist vil de nationale retter ved at anvende deres nationale ret på den måde, Det forenede Kongerige har foreslået, kunne komme til forskellige resultater i sager med samme faktum; der vil derfor fortsat være en vis mangel på ensartethed. Imidlertid vil en større ensartethed i anvendelsen kunne opnås ved vedtagelsen i hele Fællesskabet af ensartede kollisionsnormer for kontraktretlige forpligtelser. Ved antagelsen af den af regeringen for Det forenede Kongerige foreslåede metode vedrørende bestemmelsen af forpligtelsers retlige karakter og deres opfyldelsessted vil de nationale retter i det store flertal af tilfældende komme frem til samme resultat i sager med samme faktiske omstændigheder.

Regeringen for Det forenede Kongerige finder ikke anledning til at udtale sig om spørgsmålet, hvor opfyldelsesstedet for sælgerens forpligtelse i henhold til en kontrakt af den art, der er forelagt Oberlandesgericht Frankfurt, befinder sig. Sælgerens bopæl kan ikke være det mest egnede opfyldelsessted. Den kontraktmæssige forpligtelses opfyldelsessted bør i medfør af konventionens artikel 5, nr. 1 bestemmes af den nationale domstol, hvortil sagen er indbragt, i overensstemmelse med den på kontrakten anvendelige lov; den anvendelige lov bør bestemmes efter de internationale, privatretlige regler i den nationale domstols retssystem.

Kommissionen for De europæiske Fællesskaber anfører, at konventionens artikel 5, nr. 1 skal ses i sammenhæng med bestemmelsen i artikel 2, stk. 1; konventionen sondrer mellem en almindelig kompetence — sagsøgtes bopæl — og specielle kompetencer — i det foreliggende tilfælde, opfyldelsesstedets værneting — idet valget af kompetent domstol tilkommer sagsøgeren. Et sådant valg er kun muligt for sagsøgeren, såfremt der ikke i henhold til konventionens artikel 17 er truffet aftale om enekompetence for domstolene i en af de kontraherende stater; det tilkommer Oberlandesgericht Frankfurt at afgøre, om dette er tilfældet i den foreliggende sag.

Hvad angår fortolkningen af artikel 5, nr. 1 må det bemærkes, at konventionen selv ikke indeholder nogen konkret bestemmelse af »opfyldelsesstedet«. I denne henseende må man undersøge en række omstændigheder: parternes vilje, eventuelt anvendelige, ensartede bestemmelser i international køberet, kollisionsnormerne i lex fori, hvorved der må tages hensyn til at konventionen sigter mod retsenhed på det område, den omhandler.

Hvad angår parternes tilkendegivne eller formodede vilje, står det efter medlemsstaternes retsordener parterne frit for at fastsætte opfyldelsesstedet for deres kontraktmæssige forpligtelser eller i tilfælde af gensidigt bebyrdende aftaler at fastsætte flere opfyldelsessteder. Konventionen anfægter på ingen måde denne partsautonomi.

Hvad angår internationale køb af løsøre, findes er en uniform lov, nemlig Haagkonventionen af 1. juli 1964 om en international købelov om løsøre. Efter Oberlandesgericht Frankfurt finder denne

»uniforme lov« ikke anvendelse på den i hovedsagen omhandlede kontrakt.

Da der endnu ikke i EØF findes nogle ensartede lovkonfliktregler med hensyn til kontraktmæssige forpligtelser, ændrer konventionen af 27. september 1968 på ingen måde det forhold, at det tilkommer den nationale ret efter dens egen lovkonfliktregler at afgøre det præjudicielle spørgsmål, om et opfyldelsessted er fastsat. Efter tysk international privatret bestemmes opfyldelsesstedet efter tysk ret.

Det må dog herved bemærkes, at der i hvert fald efter tysk ret ikke nødvendigvis er et enkelt opfyldelsessted ved gensidig bebyrdende kontrakter.

Konventionen derimod opstiller »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen er opfyldt eller skal opfyldes«.

Dette begreb bør for så vidt fortolkes på ensartet måde, således at der i de enkelte tilfælde kun tages hensyn til kontraktens hovedforpligtelse med udelukkelse af de biforpligtelser eller afledede forpligtelser, der f.eks. kan opstå ved misligholdelsen af hovedforpligtelsen. På denne måde undgås det, at der for de enkelte forpligtelser, der påhviler en part, skal fastsættes et opfyldelsessted i medfør af én stats internationale privatret eventuelt med den følge, at der er flere opfyldelsessteder og følgelig flere værneting.

For denne fortolkning taler konventionens formål, nemlig at bidrage til den europæiske rets enhed og følgelig at behandle sammenhængende sager ved en enkelt domstol.

Det stillede spørgsmål bør følgelig besvares som følger:

Artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 bør hvad angår bestemmelser af »det sted, hvor den forpligtelse der ligger til grund for sagen er opfyldt eller skal opfyldes« fortolkes således, at der i første række skal lægges vægt på parternes vilje, i anden række på internationale konventioner om spørgsmålet og sluttelig på de nationale kollisionsnormer. For så vidt disse sidstnævnte er afgørende, skal der tages hensyn til, at der så vidt muligt kun fastsættes et enkelt opfyldelsessted for samtlige de forpligtelser, der påhviler en af kontraktsparterne. I denne henseende er det nærliggende at antage det sted, hvor den hovedforpligtelse, hvis misligholdelse giver anledning til tvisten, er opfyldt eller skal opfyldes.

III — Mundtlige forhandlinger

I retsmødet den 30. juni 1976 har appellanten Tessili, repræsenteret af Dieter Helm, advokat i Frankfurt/Main, indstævnte Dunlop, repræsenteret af Peter Toelle, advokat i Frankfurt/Main, regeringen for Det forenede Kongerige, repræsenteret af Peter Scott, og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, repræsenteret af sin juridiske konsulent, Rolf Wägenbaur, afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Domstolen.

Generaladvokaten har fremsat sit forslag til afgørelse i retsmødet den 15. september 1976.

Præmisser

1 Ved kendelse af 14. januar 1976, indgået til Domstolens justitskontor den 13. februar s.å., har Oberlandesgericht Frankfurt am Main i henhold til protokollen af 3. juni 1971 vedrørende fortolkningen af konventionen af 27. sep-

tember 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter benævnt »konventionen«) stillet et spørgsmål angående fortolkningen af artikel 5, nr. 1 i den nævnte konvention;

2 det fremgår af forelæggelseskendelsen, at tvisten, der som ankesag er indbragt for Oberlandesgericht, på det nuværende trin angår spørgsmålet, om retten i første instans, Landgericht Hanau er kompetent til at påkende en sag, som en virksomhed i den pågældende retskreds har anlagt mod en italiensk virksomhed med sæde i Como i forbindelse med opfyldelse af en kontrakt om den italienske virksomheds levering til den tyske virksomhed af et parti dameskidragter;

af sagen fremgår det, at varerne er blevet fremstillet af den italienske virksomhed efter anvisninger fra den tyske virksomhed og overgivet til en af sidstnævnte anvist fragtfører ved fabrikantens sæde i Como;

3 den tyske virksomhed, der har modtaget varerne og afsat en del af dem, er, efter at der er indløbet klager fra kunder, af den opfattelse, at de dragter, fabrikanten har leveret, er af mangelfuld kvalitet og ikke er i overensstemmelse med de mellem parterne aftalte specifikationer;

virksomheden har i den anledning for sit hjemting sagsøgt den italienske fabrikant;

4 ved mellemdom af 10. maj 1974 antog denne ret, at den var kompetent til at pådomme sagen, hvilken afgørelse den italienske virksomhed har indanket for Oberlandesgericht Frankfurt am Main;

efter sidstnævnte rets opfattelse bør det rejste kompetencespørgsmål afgøres i overensstemmelse med konventionens bestemmelser;

efter rettens opfattelse er der ikke mellem parterne indgået nogen gyldig værnetingsaftale i den i konventionens artikel 17 forudsatte betydning;

derimod udelukker Oberlandesgericht ikke, at førsteinstansen kan være kompetent i medfør af konventionens artikel 5, nr. 1 som retten på »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes«;

for at løse dette spørgsmål har Oberlandesgericht anmodet Domstolen om at fortolke denne bestemmelse.

Vedrørende rettergangsmåden

5 Da republikken Irland og Det forenede Kongerige har indgivet indlæg under skriftvekslingen, har Domstolen anmodet hovedsagens parter, medlemsstaterne og Kommissionen om at udtale sig om spørgsmålet om, hvorvidt de nye medlemsstater, der endnu ikke er deltagere i konventionen, er berettiget til at deltage i retsforhandlinger vedrørende dennes fortolkning.

6 I tiltrædelsesaktens artikel 3, stk. 2 bestemmes det, at »de nye medlemsstater forpligter sig til at tiltræde de i EØF-traktatens artikel 220 forudsete overenskomster samt protokollerne vedrørende Domstolens fortolkning af disse overenskomster, undertegnet af de oprindelige medlemsstater, og med dette mål for øje at indlede forhandlinger med de oprindelige medlemsstater med henblik på at foretage de nødvendige tilpasninger deraf«;

i konventionens artikel 63, stk. 1 er det bestemt, at »de kontraherende stater anerkender, at enhver stat, som bliver medlem af Det europæiske økonomiske Fællesskab, skal erklære sig indforstået med, at denne konvention anvendes som grundlag for de forhandlinger, der er nødvendige for, mellem de kontraherende stater og den pågældende stat, at sikre gennemførelsen af artikel 220, sidste stykke, i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab«;

de nye medlemsstater har således interesse i at udtale sig, når Domstolen skal fortolke en konvention, som de er forpligtet til at tiltræde;

7 det må endvidere bemærkes, at det i artikel 5 i protokollen af 3. juni 1971 hedder, at medmindre andet er bestemt »finder de bestemmelser i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab og i den dertil knyttede protokol vedrørende statutten for Domstolen, der gælder ved Domstolens afgørelse af præjudicielle spørgsmål, tilsvarende anvendelse på fremgangsmåden ved fortolkning af konventionen«;

8 følgelig er de nye medlemsstater, som EØF-traktatens artikel 177 og artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for Domstolen finder anvendelse på, beføjet til at afgive indlæg i henhold til de nævnte artikler i sager, der angår fortolkning af konventionen;

herimod kan ikke anføres bestemmelsen i artikel 4, stk. 4 i protokollen af 3. juni 1971, der angår en særlig fremgangsmåde, som er uvedkommende i denne forbindelse;

i øvrigt betegner udtrykket »kontraherende stater« i den nævnte protokol, der blev indgået før De europæiske Fællesskabers udvidelse, samtlige medlemsstater.

Vedrørende fortolkningen af konventionen i almindelighed

9 Efter EØF-traktatens artikel 220 er medlemsstaterne forpligtet til i det omfang, det er nødvendigt, indbyrdes at indlede forhandlinger for til fordel for deres statsborgere at sikre, at der på de forskellige i bestemmelsen nævnte områder fastsættes regler med henblik på at fremme gennemførelsen af et fælles marked;

konventionen er vedtaget i medfør af artikel 220 og har efter de udtrykkelige bestemmelser i sin præambel til formål at gennemføre den nævnte artikels bestemmelser om forenkling af formaliteterne vedrørende gensidig anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser samt inden for Fællesskabet at styrke retsbeskyttelsen for de dér bosiddende personer;

med henblik på at afskaffe hindringerne for de retlige forbindelser og for løsningen af de tvister, der følger af civilretlige, herunder handelsretlige forbindelser inden for Fællesskabet, indeholder konventionen bl.a. regler, som gør det muligt at bestemme medlemsstaternes domstoles kompetence i sådanne sager, og som letter anerkendelsen og fuldbyrdelsen af retsafgørelser;

konventionen bør følgelig fortolkes ud fra såvel sit eget indhold og formål som ud fra dens sammenhæng med traktaten.

10 Konventionen anvender i stort omfang sådanne udtryk og begreber fra den borgerlige ret, herunder handelsretten, og fra procesretten, som kan have forskellig betydning fra medlemsstat til medlemsstat;

som følge heraf rejser det spørgsmål sig, hvorvidt disse udtryk og begreber skal betragtes som selvstændige og altså som fælles for samtlige medlemsstater, eller om de henviser til de materielle regler i den lov, der i det enkelte tilfælde er anvendelig i henhold til lovvalgsreglerne ved den ret, for hvilken sagen først indbringes.

11 Ingen af disse to muligheder udelukker nødvendigvis den anden, da et formålstjenligt valg kun kan foretages særskilt for hver enkelt bestemmelse i konventionen, idet dog dennes fulde virkning ud fra de i traktatens artikel 220 nævnte målsætninger skal sikres;

i alle tilfælde må det understreges, at den fortolkning, der foretages af de nævnte udtryk og begreber med henblik på konventionen, ikke foregriber spørgsmålet om, hvilken materiel lov, der skal anvendes på den omtvistede situation.

Vedrørende de af den nationale ret stillede spørgsmål

12 Efter konventionens artikel 5 kan »en person, der har bopæl på en kontraherende stats område, ... sagsøges i en anden kontraherende stat: 1. — i sager om kontraktsforhold, ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« ...;

denne bestemmelse skal fortolkes i sammenhæng med de værnetingsregler, der indeholdes i konventionens afsnit II;

princippet i disse regler er, at i medfør af artikel 2 er rette værneting i almindelighed retten på det sted, hvor sagsøgte har bapæl;

artikel 5 indeholder imidlertid en række særlige værneting, som sagsøgeren har ret til at vælge imellem;

13 denne valgmulighed er under hensyntagen til en hensigtsmæssig påkendelse af tvisten optaget i konventionen, fordi der i visse velafgrænsede tilfælde består en særlig snæver tilknytning mellem en tvist og den ret, som denne tvist kan indbringes for;

således tillader artikel 5, nr. 1, at sagsøgeren indbringer sagen for retten på det sted, hvor forpligtelsen »er opfyldt eller skal ofpyldes«, såfremt der er tale om en tvist, der vedrører kontraktmæssige forpligtelser;

det tilkommer den nationale ret, hvortil sagen er indbragt, i medfør af konventionen at afgøre, om det sted, hvor forpligtelsen er opfyldt eller skal opfyldes, er beliggende inden for rettens stedlige kompetence;

i denne henseende må retten i henhold til sine egne lovvalgsregler afgøre, hvilken lov der er anvendelig på det pågældende retsforhold og i overensstemmelse med denne lov fastlægge den omtvistede kontraktmæssige forpligtelses opfyldelsessted;

14 under hensyn til de forskelle, der består mellem de nationale lovgivninger inden for kontraktretten, og i betragtning af den manglende enhed i gældende

materiel ret på retsudviklingens nuværende trin, forekommer det ikke muligt at give nærmere anvisninger om fortolkningen af henvisningen i artikel 5, nr. 1 til kontraktmæssige forpligtelsers »opfyldelsessted«;

dette gælder så meget desto mere som bestemmelsen af forpligtelsers opfyldelsessted er afhængig af den kontraktssammenhæng, forpligtelsen er en del af;

15 under disse omstændigheder kan konventionens henvisning til kontraktmæssige forpligtelsers opfyldelsessted ikke forstås på anden måde end som en henvisning til den materielle lov, der er anvendelig i medfør af lovkonfliktreglerne ved den ret, sagen er indbragt for.

Vedrørende sagsomkostningerne

16 De omkostninger, der er afholdt af regeringen for Forbundsrepublikken Tyskland, regeringen for Det forenede kongerige Storbritannien og Nordirland og af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, der har indgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres;

da retsforhandlingerne i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser,

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, som er forelagt den af Oberlandesgericht Frankfurt am Main ved kendelse af 14. januar 1976, for ret:

»Det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« i artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, skal bestemmes i henhold til den lov, der er anvendelig på den omtvi-

stede forpligtelse i medfør af lovkonfliktreglerne ved den ret, sagen er indbragt for.

Lecourt Kutscher O'Keeffe Donner Mertens de Wilmars

Pescatore Sørensen Mackenzie Stuart Capotorti

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 6. oktober 1976

A. Van Houtte
Justitssekretær

R. Lecourt
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT H. MAYRAS FREMSAT DEN 15. SEPTEMBER 1976 [1]

Høje Ret.

I — Her er så den første sag, der forelægges Domstolen i medfør af protokollen af 3. juni 1971 om Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, hvilken konvention fra den 1. september 1975 er gældende mellem de seks oprindelige medlemsstater i Det europæiske Fællesskab.

De faktiske omstændigheder, der ligger til grund for sagen, kan sammenfattes således:

Den tyske virksomhed Dunlop AG, Hanau, afgav den 29. april 1971 efter prøve en ordre på et vist antal skidragter til den italienske virksomhed Industria Tessili, Como. Den italienske virksomhed fremstillede de pågældende varer og afsendte dem den 31. juli 1971 gennem en af det tyske firma anviste fragtfører. Samtidig med varernes afsendelse udfærdigede det italienske firma en faktura, som det tyske firma allerede modtog den 30. august 1971.

Da der opstod tvist mellem parterne vedrørende varernes overensstemmelse med ordrens specifikationer, indstævnte det tyske firma sælgeren ved Landesgericht Hanau.

Det fremgår ikke nøjagtigt, hvad der er nedlagt påstand om: enten kontraktens ophævelse eller betaling af erstatning. Hvorom alting er, søgsmålets genstand er en mangelfuld opfyldelse af det italienske firmas forpligtelse. Sælgeren gav ganske vist møde for den tyske ret, men kun for at bestride dennes kompetence.

Landesgericht anså det for godtgjort, at parterne under deres forhandlinger gyl-

1 — Oversat fra fransk.